

Limburg naar Duitsland, uit Zeeland' (de resterende), 'Brabant [en] Limburg naar het noordoosten' (van Nederland), 'eveneens uit Holland naar het noordoosten. De mannen zouden zoveel mogelijk in de Landwacht worden opgenomen.' Seyss-Inquart ging hiermee accoord. De wijze evenwel waarop die evacuatie zou worden uitgevoerd, werd door Mussert niet ter sprake gebracht – hij had Seyss-Inquart slechts mededeling gedaan van een soort principebesluit. Mussert vroeg nog aan de *Reichskommissar* hoe de militaire situatie was, maar deze kon hem terzake niets van belang vertellen.

Het is alleszins waarschijnlijk dat toen die avond om half negen Musserts bespreking met zijn districtsleiders begon, aan deze en gene onder hen al bekend was dat in de Londense radio-uitzendingen van zondag de spoedige bevrijding van Nederland was aangekondigd en dat de *BBC* maandag had bericht dat Brussel was bevrijd. Niet alle districtsleiders hadden Utrecht tijdig kunnen bereiken, de districtsleider van Drente die een week eerder ontslag uit zijn functie had gevraagd, was weggebleven. Wel aanwezig waren de voornaamste figuren van de landelijke leiding der NSB, onder wie plaatsvervangend leider van Geelkerken, secretaris-generaal Huygen, organisatieleider Kardoes, de gemachtigde voor de financiën, van Bilderbeek, de commandant van de WA, Zondervan, en de Voorman van de Germaanse SS, Feldmeijer.

Mussert bracht verslag uit van zijn gesprek met Seyss-Inquart en stelde daarmee, aldus zijn 'Dagaantekeningen', 'het principe der evacuatie' aan de orde. Met dat principe was ieder het eens, maar hoe het toe te passen? Er waren geen vervoermiddelen. Mussert zei dat desnoods ieder die wilde vertrekken, maar op eigen gelegenheid een goed heenkomen moest zoeken. De districtsleider van Amsterdam zei dat een aankondiging in die geest tot een algemene paniek zou leiden; van Geelkerken verweet Mussert in scherpe termen dat hij veel te lang had getalmd, Kardoes sprak van 'een godvergeten schandaal'.¹ Konden de Duitsers niet helpen? Besloten werd, Seyss-Inquarts *Beaufragter* te vragen naar de Maliebaan te komen. Deze verscheen maar 'reageerde', aldus een begin '46 geschreven verslag, 'nauwelijks op de verzoeken van de NSB-leider . . . Van de oorlogssituatie wist hij niets, ten aanzien van het vervoer had hij geen bevoegdheden. En verder vroeg hij, hem te willen verontschuldigen, want hij had het heel erg druk met vele belangrijke zaken.'² Besluiteloos

¹ J. de Haas: 'De laatste bijeenkomst van de Hoofdkwartierraad der NSB te Utrecht op maandag 4 september 1944' (2 jan. 1946), p. 2 (Doc II-564, c-1). ² A.v.